

Ordre public och tvingande rättsregler i Haagkonventionerna om internationell privat- och processrätt

Av professor MICHAEL BOGDAN

1. Inledning

På den internationella privat- och processrättens område föreligger ett stort antal multilaterala konventioner. För svenskt vidkommande är de nordiska överenskommelserna naturligtvis av central betydelse,¹ men viktiga konventioner har tillkommit också inom ramen för Europarådet,² i samband med den europeiska integrationsprocessen³ och — sist men inte minst — inom ramen för det Haagsamarbete vars hundraårsjubileum har föranlett denna artikel.

Sedan 1955, då stadgan för Haagkonferensen i internationell privaträtt trädde i kraft, sker Haagsarbetet mera formaliserat med hjälp av ett ständigt sekretariat (*Bureau permanent*) i Haag. Här finns det tyvärr inget utrymme att närmare gå in på Haagsarbetets historia och karakteristiska drag,⁴ men dess betydelse framgår redan av det faktum att det enbart under tiden efter andra världskriget resulterat i ett trettiotal konventioner i skilda internationellt privat- och processrättsliga ämnen,⁵ vartill kommer sju konventioner utarbetade under de fyra första sessionerna redan under åren 1893–1904 (de två sessioner, som ägde rum under mellankrigstiden, har inte resulterat i några helt färdiga konventionstexter).

Långtifrån alla Haagkonventioner har lett till framgång. En hel del har aldrig trätt i kraft eller har samlat endast ett mycket litet

¹ Se t. ex. 1931 års Stockholmkonvention mellan Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige innehållande internationellt privaträttsliga bestämmelser om äktenskap, adoption och förmynderskap, prop. 1931:77 med senare ändringar.

² Se t. ex. 1980 års Luxemburgkonvention om erkännande och verkställighet av avgöranden rörande vårdnad om barn samt om återställande av vård av barn, prop. 1988/89:8.

³ Se 1988 års Luganokonvention om domstols behörighet och om verkställighet av domar på privaträttens område, prop. 1991/92:128.

⁴ Se därom t. ex. *Eek*, Lagkonflikter i tvistemål, Stockholm 1972, s. 34-38.

⁵ Haagkonferensens sekretariat publicerade 1989 en konventionssamling "Recueil des Conventions — Collection of Conventions (1951–1988)", innehållande texterna till 32 efterkrigskonventioner, inklusive Haagkonferensens stadga.

antal ratifikationer.⁶ Sverige deltar flitigt i konferenserna men har tillträtt endast en tredjedel av efterkrigskonventionerna, samtidigt som man på 1930-talet, 1950-talet och i början av på 1960-talet successivt lämnade de familjerättsliga Haagkonventionerna från tiden före det första världskriget. Å andra sidan har även de för oss icke bindande konventionerna ibland spelat en viktig roll som inspirationskälla för den autonoma svenska lagstiftningen.⁷ Av stort intresse är också själva konventionsarbetet som sådant, som det dokumenteras i konventionsförarbetena (*Actes et documents*), utgivna av Haagkonferensens sekretariat.

I praktiskt taget alla länders internationella privat- och processrätt finner man skrivna eller oskrivna förbehåll, enligt vilka främmande rättsregler, vilka normalt vore tillämpliga, inte får tillämpas om tillämpningen skulle strida mot domstolslandets grundläggande värderingar, dvs. mot domstolslandets *ordre public* (denna franska term är väl inarbetad även i icke-fransktalande länder; på engelska talar man dock i stället om domstolslandets *public policy*).⁸ Samma eller liknande förbehåll gäller också i fråga om erkännande och verkställighet av utländska avgöranden. Den materiella innebörden av dessa förbehåll varierar naturligtvis från land till land och utvecklas även inom ett och samma land i takt med samhällsutvecklingen.

Ordre public -förbehållet är normalt utformat negativt, dvs. som en undantagsklausul avsedd att användas när den normalt tillämpliga främmande lagen skulle leda till ur domstolslandets synvinkel stötande resultat. I Sverige finner man en så utformad klausul exempelvis i 7 kap. 4 § lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap:

Bestämmelse i främmande lag eller beslut som meddelats av myndighet i främmande stat får ej tillämpas, om det skulle vara uppenbart oförenligt med grunderna för rättsordningen här i riket.

Ett motsvarande förbehåll anses vara underförstått i hela den svenska internationella privat- och processrätten, således i princip även i de fall där det saknar uttryckligt lagstöd.

I vissa länder, först och främst i Frankrike men i viss mån även i bl. a. Sverige, använder man sig dock i samma syfte också av en "positiv" konstruktion, där vissa materiellrättsliga regler i *domstols-*

⁶ Information rörande de olika Haagkonventionernas status per den 1 augusti 1991 finner man i *Netherlands International Law Review* 1991, s. 215-224.

⁷ Se t. ex. prop. 1989/90:87 om vissa internationella frågor rörande makars förmögenhetsförhållanden, s. 14-16.

⁸ Om *ordre public* i den svenska internationella privat- och processrätten se *Bogdan*, Svensk internationell privat- och processrätt, 4 uppl., Stockholm 1992, s. 70-79.

landets lag uppfattas som så känsliga ur *Ordre public* -perspektiv att de, i varje fall under vissa omständigheter, tillämpas oavsett att främmande lag egentligen är tillämplig på rättsförhållandet och oavsett den tillämpliga främmande lagens innehåll (dvs. även om den främmande lagen inte alls skulle leda till stötande resultat). Det rör sig praktiskt taget alltid om civilrättsligt tvingande rättsregler, vilka *därutöver* anses vara kollisionsrättsligt tvingande, i den meningen att de, till skillnad från vanliga civilrättsligt tvingande rättsregler, slår igenom även när rättsförhållandet i princip är underkastat främmande lag. Dyliga internationellt privaträttsligt tvingande regler, vilka oftast syftar till att skydda rättsförhållandets svagare part (t. ex. barn eller arbetstagare), betecknas i den svenska litteraturen ibland som "absoluta regler",⁹ men det är med hänsyn till reglernas bakgrund också möjligt att enligt fransk förebild tala om *Ordre public* -lagar (*lois d'ordre public*). För egen del föredrar jag den något längre benämningen "internationellt tvingande regler". Som exempel kan nämnas 3 § lagen (1991:351) om handelsagentur, enligt vilken denna lags tvingande bestämmelser inte får åsidosättas till agentens nackdel genom avtal om tillämpning av främmande rätt, om rättsförhållandet annars skulle bedömas enligt lagen. Detta innebär att rättsförhållandet i de flesta avseenden visserligen blir underkastat den av parterna valda främmande rättsordningen (detta gäller i princip även frågor vilka i svensk rätt regleras genom tvingande bestämmelser, såsom ogiltighetsreglerna i avtalslagen), men de tvingande skyddsreglerna i den svenska handelsagenturlagen skall ändå slå igenom, förutsatt att rättsförhållandet har en sådan anknytning till Sverige att det i brist på lagvalsöverenskommelse skulle ha varit underkastat svensk rätt. Ett liknande exempel utgörs av de svenska reglerna om anställningskydd, som enligt förarbetena på grund av sin sociala skyddskaraktär oavsett de sedvanliga kollisionsreglerna torde tillämpas på "i princip allt arbete som utföres i landet".¹⁰

I den mån ett lands internationella privat- och processrätt har utformats helt ensidigt på grund av landets egna rättspolitiska och andra hänsynstaganden, är även existensen, tolkningen och tillämpningen av *Ordre public* -förbehållet och *Ordre public* -reglerna landets ensak. Läget är dock ett annat om de aktuella kollisionsreglerna respektive reglerna om erkännande och verkställighet av utländska avgöranden bygger på för landet bindande internationella överenskommelser, vilka också begränsar landets handlingsfrihet i fråga om *ordre public*. I denna uppsats försöker jag att

⁹ Se *Eek*, a. a. s. 265-270.

¹⁰ Se prop. 1973:129 s. 229.

beskriva inställningen till denna problematik i det ovannämnda Haagsamarbetet.

2. Ordre public

Även om de gamla familjerättsliga Haagkonventionerna från åren före det första världskriget numera är av huvudsakligen historiskt intresse, är det värt att notera att de *inte* innehöll någon allmän *Ordre public* -klausul.¹¹ Detta berodde inte på något förbiseende, utan var resultatet av ett medvetet ställningstagande, uppnått efter längre diskussioner, att inte ge konventionsländerna helt fria händer att med hänvisning till en odefinierbar *ordre public* undgå sina konventionsförpliktelser.¹²

I stället för en allmänt hållen förbehållsklausul försökte man därför att mera konkret i själva konventionstexten specificera de grunder, på vilka en konventionsstat skulle kunna vägra att tillämpa främmande lag. I art. 2 i konventionen för lösande av konflikter mellan lagar i fråga om äktenskap stadgades således att vigsellandet *kunde* förbjuda äktenskap mellan utländska undersåtar, oavsett deras eljest tillämpliga nationella lag, om äktenskapet skulle strida mot vigsellandets ej dispensabla förbud avseende äktenskap mellan släktingar, äktenskap mellan dem som "med varandra gjort hor, vilket föranledt upplösning af enderas äktenskap" och äktenskap mellan dem som "blifvit förvunna att hafva i samråd stämplat mot enderas makes lif". Ingen av konventionsländerna var vidare tvungen att förrätta giftermål om äktenskapet skulle strida mot dess lagar på grund av tidigare äktenskap eller på grund av hinder av religiös natur. Å andra sidan kunde giftermålslandet enligt art. 3 tillåta äktenskap mellan utlänningar oavsett äktenskapshinder i deras nationella lag, i fall dessa hinder uteslutande var av religiös natur.

En annan modell, använd i art. 6 i 1904 års arvsrättskonvention, kompenserade avsaknaden av den allmänna förbehållsklausulen med att konventionsländerna ålades att anmäla vilka av sina tvingande bestämmelser som de avsåg att tillämpa trots konventionens föreskrifter om tillämpning av arvlåtarens nationella lag, dvs.

¹¹ De viktigaste av dessa konventioner var 1902 års Haagkonvention för lösande av konflikter mellan lagar i fråga om äktenskap, 1902 års Haagkonvention för lösande av konflikter mellan lagar och jurisdiktioner i fråga om skillnad i äktenskap och ständigt skillnad till säng och säte, 1902 års Haagkonvention angående förmynderskap för minderåriga (texterna till dessa tre konventioner finner man bl. a. i NJA II 1905, nr 5, s. 2-8) och 1904 års Haagkonvention rörande konflikter mellan olika lagar i fråga om vissa rättsverkningar av äktenskap (texten finns i bl. a. NJA II 1912 s. 55-57).

¹² Se därom *Makarov*, "Die Haager internationalprivatrechtlichen Abkommen und die Vorbehaltsklausel", *Ius et lex*. Festgabe zum 70. Geburtstag von Max Gutzwiller, Basel 1959, s. 303-324, särskilt på s. 303-311 med vidare hänvisningar till förarbeten m. m.

vilka av sina bestämmelser som de ansåg vara internationellt tvingande. Att denna konvention aldrig blivit ratificerad av någon stat anses av somliga bero just på detta komplicerade krav.¹³

Frånvaron av ett allmänt *Ordre public* -förbehåll i de gamla Haagkonventionerna har i doktrinen i regel tolkats innebära att konventionsländernas domstolar och andra myndigheter ej fick lov att med hänvisning till *ordre public* avvika från konventionsreglerna.¹⁴ Det rör sig här om ett folkrättsligt problem, som blivit föremål för viss uppmärksamhet i den berömda *Boll*-domen, meddelad 1958 av den Internationella domstolen i Haag i en tvist mellan Sverige och Nederländerna.¹⁵ Målet handlade om ett nederländskt barn, som i Sverige blivit omhändertaget i enlighet med svensk barnavårdslagstiftning, vilket enligt Nederländernas uppfattning stred mot 1902 års Haagkonvention om förmynderskap för underåriga. Internationella domstolens majoritet ogillade Nederländernas talan, eftersom den svenska offentlighetsrättsliga åtgärden uppfattades som liggande utanför de privaträttsliga relationer som reglerats i Haagkonventionen. Flera av domarna uttalade sig dock också om huruvida konventionen kunde anses innehålla ett underförstått *Ordre public* -förbehåll, och de kom därvid till olika slutsatser. Enligt min mening kan denna frågeställning inte avgöras generellt för samtliga internationellt privat- och processrättsliga konventioner, utan svaret måste bero på bl. a. typen av konvention och omständigheterna vid dess tillkomst. Icke minst konventionens ambitionsnivå bör vara av betydelse för tolkningen. En relativt omfattande och heltäckande kollisionsrättslig konventionsreglering av Haagtyp kan exempelvis förväntas att ange eventuella undantag och förbehåll i själva konventionstexten. Om man däremot finner enstaka och spridda internationellt privat- och processrättsliga bestämmelser i sådana konventioner vilka i princip ej ligger inom detta rättsområde, exempelvis i konventionerna inom transporträtten, kan man inte förvänta sig att konventionerna uttryckligen skall ha reglerat sådana allmänna problem som *ordre public*. I fråga om den senare konventionstypen ligger det därför närmare till hands att hålla med uttalandet i en svensk proposition, att en konventions verkställighetsregler "i överensstämmelse med allmänt erkända grundsatser" inte medför skyldighet att verkställa

¹³ Se *Makarov*, a. a. s. 311 med vidare hänvisningar.

¹⁴ Se därom *Lipstein*, "The Hague Conventions on Private International Law, Public Law and Public Policy", 8 *International and Comparative Law Quarterly* 506-522 (1959), särskilt på s. 517-522 med vidare hänvisningar.

¹⁵ Se I.C.J.Reports 1958 s. 55.

utländsk dom ”om avgörandet är uppenbart oförenligt med grunderna för rättsordningen i verkställighetslandet”.¹⁶

Att man i de gamla Haagkonventionerna kunde avstå från allmänt hållna *Ordre public* -klausuler berodde inte minst på att dessa överenskommelser endast var avsedda för en begränsad krets vid respektive konferens representerade stater (se t. ex. art. 10 i konventionen för lösande av konflikter mellan lagar i fråga om äktenskap), vilka samtliga tillhörde den europeiska kulturkretsen (det enda undantaget, Japan, tillträdde konferensarbetet år 1904). Till yttermera visso angavs i konventionerna att de endast ägde tillämpning inom de fördragsslutande staternas områden i Europa (se art. 9 i samma konvention) och att ingen stat genom konventionerna förbundit sig att tillämpa en i konventionen ej deltagande stats lagstiftning (se samma konventions art. 8, 2 st.)¹⁷. Under dessa omständigheter var de ifrågakommande rättssystemen dels överblickbara, dels grundade på i grova drag samma värderingar.

I dessa avseenden har Haagkonventionerna emellertid sedermera genomgått en radikal förändring. Redan på 1920-talet öppnades genom särskilda protokoll en möjlighet för andra stater att tillträda de gamla Haagkonventionerna. I de nyare konventionerna är inställningen till utomstående stater i allmänhet mycket liberal. I 1986 års Haagkonvention om tillämplig lag beträffande internationella köp av varor stadgar art. 25 således att konventionen är öppen för alla stater; ännu viktigare är dock att art. 6 föreskriver att den enligt konventionsreglerna tillämpliga rättsordningen skall tillämpas oavsett om den tillhör eller inte tillhör en fördragsslutande stat. Ungefär detsamma framgår bl. a. av art. 2 och 26 i 1989 års Haagkonvention om tillämplig lag beträffande dödsbon, art. 2 och 23 i 1978 års Haagkonvention om tillämplig lag beträffande makars förmögenhetsförhållanden, art. 4 och 24 i 1978 års Haagkonvention om tillämplig lag beträffande *agency*, art. 3 och 21 i 1973 års Haagkonvention om tillämplig lag beträffande underhållsskyldighet och art. 11 och 18 i 1973 års Haagkonvention om tillämplig lag beträffande produktansvar. Att konventionsreglerna helt utan reciprocitetskrav är tillämpliga även i förhållande till icke-konventionsanslutna staters rätt framgår också av art. 11 i 1971 års Haagkonvention om tillämplig lag beträffande trafikolyckor. Det synes uppenbart att man inte kan påräkna någon större anslutning till dylika öppna konventioner,

¹⁶ Se prop. 1968:132 med förslag till lag med anledning av Sveriges tillträde till konventionen den 19 maj 1956 om fraktavtalet vid internationell godsbefordran på väg m. m., s. 53.

¹⁷ En helt annan sak är att vissa konventionsländer, däribland Sverige, valde att i princip tillämpa Haagkonventionernas regler även i förhållande till alla andra stater.

där innebörden av eventuellt tillämpliga materiella rättsregler ej kan överblickas, med mindre staterna ges rätt att i undantagsfall vägra att följa dessa rättsregler om deras tillämpning i det enskilda fallet skulle leda till ett enligt domstolslandets värderingar alltför stötande resultat.

Ett nästan lika stort behov av en allmänt hållen *Ordre public*-klausul föreligger i de konventioner där varje konventionsstat fått vissa möjligheter att undvika att bli bunden i förhållande till viss annan stat (detta förutsätter i regel att den sistnämnda staten vid tiden för den aktuella sessionen inte var medlem av Haagkonferensen som sådan). Som exempel kan nämnas 1985 års konvention om tillämplig lag m. m. beträffande *trusts*, där art. 28 ger varje konventionsland rätt att för egen del reservera sig (invända) mot anslutning från en till Haagkonferensen icke ansluten stats sida; varje konventionsstat kan enligt art. 21 dessutom förbehålla sig rätten att endast erkänna sådana *trusts* vilka är underkastade lagen i en konventionsstat. En annan variant finner man i 1980 års Haagkonvention om de civila aspekterna på internationella bortföranden av barn, vars art. 38 stadgar att en konventionsanslutning från en till Haagkonferensen ej ansluten stats sida endast binder de konventionsstater som förklarar att de godtar den. Det förekommer ett antal ytterligare formler. Dessa och liknande möjligheter att undvika bundenhet gör dock knappast en allmän *Ordre public*-klausul överflödigt. Att av ren försiktighet vägra att bli bunden i förhållande till alla länder som man blott misstänker för att ha eller i framtiden kunna få alltför avvikande värderingar är opraktiskt och politiskt känsligt; man skulle därigenom också gå miste om konventionens fördelar i de till antalet säkerligen helt övervägande fall där *Ordre public*-betingade problem överhuvudtaget inte uppstår. Sådana problem kan för övrigt lätt uppstå även i förhållande till länder vilka är medlemmar i Haagkonferensen.

Det är således föga förvånande att praktiskt taget samtliga efter andra världskriget tillkomna Haagkonventioner innehåller en allmän *Ordre public*-klausul. I början infördes klausulerna emellertid inte helt utan motstånd. I samband med förarbetena avseende konventionen om tillämplig lag beträffande äganderättsövergång vid internationella köp av lösa saker uttalade sig bl. a. Danmark,¹⁸ Finland¹⁹ och Sverige²⁰ ännu 1951 mot införande av en sådan klausul. Sverige motiverade sin inställning med bl. a. följande:

¹⁸ Se Conférence de La Haye de droit international privé. Documents relatifs à la septième session, 1951, s. 199.

¹⁹ *Ibid.*, s. 243.

²⁰ *Ibid.*, s. 425.

Le terme ordre public est si élastique et son emploi dans la pratique a une extension si variable dans les différents pays que l'uniformité que l'on peut gagner au moyen d'une convention dans le domaine en question serait en quelque sorte mise en péril par une réserve dans ce sens.

För att åtminstone till en liten del tillfredsställa klausulens motståndare, vilka hävdade att sådana klausuler är till nackdel för rätts säkerheten och motverkar konventionernas syfte, är Haagkonventionernas förbehållsklausuler alltsedan 1956 års konvention om tillämplig lag beträffande underhållsskyldighet mot barn utformade på ett sådant sätt att utländsk rätt inte kan förvägras tillämpning, och utländskt avgörande inte kan förvägras erkännande och verkställighet, med mindre tillämpningen (erkännandet, verkställigheten) ”uppenbarligen” (*manifestly, manifestement*) strider mot *ordre public*.²¹ Detta uppenbarlighetskravs praktiska betydelse är dock tveksam.

Vissa av Haagkonventionerna innehåller, förutom en allmänt hållen *Ordre public* -klausul, mera konkreta regler vilka i viss mån kan minska behovet att bruka förbehållsklausulen. Hit hör exempelvis art. 11(2) i 1973 års konvention om tillämplig lag beträffande underhållsskyldighet, som föreskriver att domstolen vid bestämningen av underhålls storlek skall beakta borgenärens behov och gäldenärens förmåga, ”*even if the applicable law provides otherwise*”. Vissa *Ordre public* -liknande regler av annan typ finner man i 1980 års konvention om de civila aspekterna på internationella bortföranden av barn, exempelvis i konventionens art. 20, som ger konventionsstaterna lov att vägra återlämna barn om återlämnandet i den anmodade staten inte skulle vara tillåtet enligt de grundläggande principerna om skyddet för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.

3. Internationellt tvingande regler

Om man vill kan man anse att även de internationellt tvingande rättsreglerna skyddas av de allmänt hållna *Ordre public* -klausulerna, eftersom tillämpning av utländsk rätt på de punkter där man har en inhemsk internationellt tvingande regel normalt får anses strida mot grunderna för den inhemska rättsordningen. Det kan å andra sidan också hävdas att de internationellt tvingande reglerna ej kan stödjas på en negativt utformad förbehållsklausul, utan får anses innehålla en underförstådd ensidig kollisionsregel som gör dem tillämpliga oavsett vilken lag som i övrigt tillämpas på rättsför-

²¹ Se den bakomliggande argumenteringen i Conférence de La Haye de droit international privé. Documents relatifs à la huitième session, 1956, s. 130-131.

hållandet. Normalt spelar det mindre roll vilken av de två teorierna man ansluter sig till, men i konventionssammanhang vore idén om en underförstådd kollisionsregel ett dåligt försvar mot konventionskraven. För egen del anser jag att de negativa förbehållsklausulerna kan tolkas så att de även tillåter respektive kräver bruk av domstolslandets internationellt tvingande bestämmelser. Hur det än må vara med den saken kan man notera att Haagkonventionerna normalt nöjer sig med en negativt utformad förbehållsklausul. Undantag utgörs dock av 1978 års konvention om tillämplig lag beträffande *agency* och av 1985 års konvention om tillämplig lag beträffande *trusts*.

Båda konventionerna, som inte ratificerats av Sverige, innehåller en traditionell negativ *Ordre public* -klausul, enligt vilken den enligt konventionen tillämpliga främmande lagen kan förvägras tillämpning om denna vore ”*manifestly incompatible with public policy (ordre public)*” (se art. 17 i *agency*-konventionen och art. 18 i *trust*-konventionen). Därutöver stadgar dock art. 16 i *agency*-konventionen följande:²²

In the application of this Convention, effect may be given to the mandatory rules of any State with which the situation has a significant connection, if and in so far as, under the law of that State, those rules must be applied whatever the law specified by its choice of law rules.

Som man kan se tillåter denna artikel icke blott att domstolslandet oavsett den eljest tillämpliga lagen ”ger verkan” åt sina egna internationellt tvingande regler, utan också att dylik verkan ges internationellt tvingande regler i tredje land, förutsatt att det mellan detta land och rättsförhållandet föreligger en signifikant anknytning. Sådan anknytning synes krävas också för användning av internationellt tvingande regler från domstolslandets eget rättssystem. Art. 16 i *trust*-konventionen gör å andra sidan viss åtskillnad mellan domstolslandets egna och tredje lands regler:

The Convention does not prevent the application of those provisions of the law of the forum which must be applied even to international situations, irrespective of rules of conflict of laws.

If another State has a sufficiently close connection with a case then, in exceptional circumstances, effect may also be given to rules of that State which have the same character as mentioned in the preceding paragraph.

Any Contracting State may, by way of reservation, declare that it will not apply the second paragraph of this article.

²² Om de bakomliggande diskussionerna se Conférence de La Haye de droit international privé. Actes et documents de la treizième session, 1976, vol. IV, s. 130-132, 224-225, 251-259, 312, 347-348, 403-405 och 430.

Till skillnad från *agency*-konventionen kräver *trust*-konventionen således ingen nära anknytning till domstolslandet för att domstolslandets egna internationellt tvingande regler skall kunna komma till användning (en sådan anknytning torde dock i regel föreligga redan som förutsättning för domstolslandets jurisdiktion). En annan viktig skillnad är möjligheten att reservera sig mot paragrafens 2 st. I dessa avseenden har *trust*-konventionen inspirerats av art. 7 och 22(1) i 1980 års EG-konvention om tillämplig lag på kontraktsrättsliga förpliktelser,²³ vars förarbeten dock i sin tur stöder sig på bl. a. *agency*-konventionens art. 16 i den centrala frågan om tillämpligheten överhuvudtaget av sådana internationellt tvingande regler vilka ej tillhör den normalt tillämpliga rättsordningen.²⁴ Denna typ av inbördes påverkan och idébefruktning mellan konventioner utarbetade i olika fora (en Haagkonvention och en EG-konvention) är i sig en mycket positiv företeelse.

Detsamma kan dock enligt min mening inte sägas i fråga om de diskuterade konventionsbestämmelsernas innehåll,²⁵ såvitt gäller sådana *främmande* internationellt tvingande regler vilka ej tillhör den på rättsförhållandet tillämpliga rättsordningen (att domstolslandets egna internationellt tvingande regler tillåts slå igenom torde inte vara kontroversiellt).

De citerade stadgandena synes, bortsett från den omnämnda reservationsmöjligheten i *trust*-konventionen, förplikta de konventionsanslutna staterna att ge sina domstolar i det närmaste fria händer såvitt gäller tillämpning av allsköns främmande lagar vilka i sitt eget land betraktas som internationellt tvingande. Detta inför ett onödigt moment av osäkerhet och oförutsebarhet i de rättsliga relationerna. De inblandade har icke sällan själva valt tillämplig lag just för att skapa klarhet om sina rättigheter och skyldigheter. Den tillämpliga lagens eventuella stötande resultat kan bekämpas med hjälp av traditionell *ordre public*, oavsett om så sker med hjälp av en negativt utformad förbehållsklausul eller genom domstolslandets internationellt tvingande regler. De citerade konventionsreglerna kräver därutöver att de berörda vid sitt handlande skall ta hänsyn till en vagt avgränsad krets andra rättssystem, vilka har en "signifikant" respektive "tillräckligt nära" anknytning till rättsförhållandet.

²³ Konventionstexten finns i Official Journal of the European Communities, 1980 L 266.

²⁴ Se *Giuliano & Lagarde*, "Report on the Convention on the law applicable to contractual obligations", Official Journal of the European Communities, 1980 C 282, på s. 26-27.

²⁵ Såvitt gäller den nyssnämnda EG-konventionens art. 7 se min kritik i *Bogdan*, "1980 års EG-konvention om tillämplig lag på kontraktsrättsliga förpliktelser — synpunkter beträffande den svenska inställningen", Tidsskrift for Rettsvitenskap 1982, s. 1-49, på s. 34-41.

Men även om det i ett enskilt fall vore klart att en dylik anknytning föreligger, så skulle de berörda icke desto mindre sväva i ovisshet, eftersom de citerade reglerna tillerkänner domstolarna rätt, men inte förpliktar dem, att ge de främmande internationellt tvingande bestämmelserna rättsverkan. Kravet på "*exceptional circumstances*" i *trust*-konventionens art. 16 förbättrar knappast förutsebarheten. Att regeln om tillämpning av främmande internationellt tvingande bestämmelser allmänt uppfattas som kontroversiell framgår för övrigt redan av det faktum att *trust*-konventionen i likhet med EG-konventionen ger staterna rätt att reservera sig däremot (se ovan).

4. Avslutande anmärkningar

Trots allt internationellt samarbete på olika håll i världen (icke minst tänker man i detta sammanhang på den pågående europeiska integrationsprocessen) kommer man inte ifrån att det mellan olika länder alltjämt föreligger, och säkerligen även inom all överskådlig framtid kommer att föreligga, betydande skillnader i rättspolitiska värderingar. Detta gäller särskilt inom familjerättens område, men får inte heller underskattas inom förmögenhetsrätten. Det internationellt privat- och processrättsliga Haagsamarbetet måste beakta dessa skillnader, i synnerhet eftersom Haagkonventionerna numera inte avser förhållanden mellan ett relativt litet antal länder med besläktad kultur utan helt klart har ambitionen att få universell anslutning. *Ordre public* -klausulerna kan mot denna bakgrund inte ses som ett främmande element vilket motverkar konventionernas syfte, utan tvärtom som en nödvändig förutsättning för att konventionerna skall kunna tillträdas av många stater resp. överhuvudtaget skall kunna träda i kraft. Erfarenheterna visar också att domstolarna i brist på möjligheterna att öppet åberopa *ordre public* ofta försöker att undvika stötande resultat genom andra manipulationer, såsom konstlad kvalifikation. I stället för att skada rättssäkerheten bidrar därför konventionernas *Ordre public* -klausuler till dess upprätthållande.